

Araştırma Makalesi • Research Article

Lise Öğrencilerinin Boş Zaman Yönetimi Becerisinin İncelenmesi

Investigation of High School Students' Leisure Time Management Ability

Anıl Kadir Eranıl^a, Mehmet Özcan^{b,*}

^a Öğrt., T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Kuyulutlar Şehit Erhan Karataş İlkokulu, 50700, Nevşehir/Türkiye.
ORCID: 0000-0001-7804-735X

^b Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, 50300, Nevşehir/Türkiye.
ORCID: 0000-0002-5451-0773

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 01 Ocak 2018

Düzeltilme tarihi: 06 Şubat 2017

Kabul tarihi: 19 Şubat 2018

Anahtar Kelimeler:

Lise Öğrencileri

Zaman Yönetimi

Boş Zaman

ÖZ

Bu araştırma, lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi beceri düzeyini; cinsiyet, sınıf düzeyi, derslerde başarılı olma durumu, aile ve arkadaşları ile iletişim düzeyi değişkenlerine göre incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma nicel bir araştırmadır ve tarama modelindedir. Araştırmanın çalışma grubunu Nevşehir ilinde üç farklı lisede öğrenim gören 408 öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırma verileri “Boş Zaman Yönetimi” ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmada; bağımsız örneklem t-testi, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis H testi ve Tek Yönlü ANOVA ile çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizinin yapılmasında da uyum iyiliği indeks (X^2/sd , SRMR, NNFI, CFI, GFI ve AGFI) düzeylerine bakılmıştır ve yol şemasındaki RMSEA değeri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre lise öğrencilerinin orta düzeyde boş zaman yönetim becerisi sergilediği bulunmuştur. Ayrıca derslerinde başarılı olan ve ailesi ile iletişim düzeyi yüksek olan öğrencilerin boş zaman yönetimi becerisinin de yüksek olduğu görülmektedir.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 01 January 2018

Received in revised form 06 February 2018

Accepted 19 February 2018

Keywords:

High School Students

Time Management

Leisure Time

ABSTRACT

This study aims to investigate the degree of time management skill level of high school students in terms of gender, class level, level of academic success, and the level of communication with family and friends variables. This study is a quantitative research and designed as survey model. 408 high school students studying at three different schools in Nevşehir province constituted the study group of this research. Data of research has been collected by “Leisure Time Management” scale. Data has been analyzed by Independents Samples t-test, Mann Whitney U Test, Kruskal Wallis H Test, One Way ANOVA Test and Scheffe Multiple Comparison Test. Goodness of fit index (X^2/sd , SRMR, NNFI, CFI, GFI and AGFI) were analyzed for confirmatory factor analysis and RMSEA value in the path analysis was examined. According to results high school students have moderate level of leisure time management skills. Additionally, students who are successful at school and have high level of communication with their family have high level of leisure time management skills.

1. Giriş

Yönetim kavramı bireyin yaşamındaki birçok alanda yer aldığı gibi her bireyin içinde bulunduğu zaman kavramını yönetmesinde de oldukça önemlidir. Zamanı yönetebilmek için ise öncelikli olarak zaman kavramının iyi anlaşılması gerekmektedir. Zaman ile ilgili yapılan tanımlar incelendiğinde Festjens ve Janiszewski'ye (2015) göre, zaman, doğası gereği yönetilebilir bir kıymete sahip olan özü itibarıyla değerli bir kaynaktır. Al Khatib (2014), ise zamanı her bireyin aynı düzeyde sahip olduğu ancak farklı nedenlerden dolayı eşit düzeyde faydalanmadığı bir kaynak

olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlar, zamanın hareket halinde olduğunu ve iyi değerlendirilmesi gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Böylece zamanın etkili kullanılmasının önemini ortaya çıkarmaktadır. Zamanın etkili kullanılmasının bireylerin yaşantısına sayısız katkılarının olduğu söylenebilir. Bunların başında, mutlu olmak ve başarılı olmak gelebilir. Başka bir ifadeyle, birey gün içerisinde yapacaklarını düzenli bir şekilde sıralar ve etkili bir şekilde zamanını yönetebilirse hem akademik hem de sosyal anlamda başarılı olabilir.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: mehmetozcan79@gmail.com

Zaman yönetimi üzerine yapılan tanımlar incelendiğinde (Burt ve Kemp, 2010; Britton ve Tesser, 1991; Hall ve Hursch, 1982; Jex ve Elacqua, 1999; King, Winett ve Lovett, 1986; Macan, 1994; Orpen, 1994; Slaven ve Totterdell, 1993; Yavaş, Öztürk, Açikel ve Özer, 2012), zaman yönetimi hedeflerin, amaçların, sosyal yaşam ve zevklerin en yararlı şekilde gerçekleştirilebileceği planlama anlamına gelmektedir (Yavaş, Öztürk, Açikel ve Özer, 2012). Ayrıca, etkili zaman yönetiminin bireyin istediği amaçları gerçekleştirilmesine yardım etmek için tasarlanmış yöntemleri kapsadığını (Hall ve Hursch, 1982), genel anlamda zihinsel başarı gibi eğitim başarısı zaman alıyorsa, bunda zaman yönetimi becerilerinin etkisinin olduğunu (Britton ve Tesser, 1991), zaman yönetimi eğitiminin olumlu çıktılarının alınmasını sağlayan yönetim becerilerinin kullanımını artırdığını (Macan, 1994), zaman yönetimi eğitiminde en temel konuların amaçları belirleme, plan yapmayı öğrenme, iş ve görevler arasında öncelikleri belirleme, rahatsızlık veren durumlarla başa çıkma, dosyalama sistemi kullanma, günlük kullanma, gelen bilgilerin nasıl ele alınacağını öğrenmeyi kapsadığını (Orpen, 1994), zaman yönetiminde yeterince bilgilendirilen katılımcıların bilgilendirilmeyen katılımcılara göre olumlu etkinlikler yapacağı ve stresi kontrol ederek zamanı yönetebileceğini (King, Winett ve Lovett, 1986), yapılan iş için verilen zamanı azımsayan bireylerin zamanı erken tükettiğini ve planlanan işin bitmediğini, diğer yandan ise bireyin işi erken bitirmesi ile verilen zamanın arttığı ve başka bir iş yapmaya vakit bulabildiğini (Burt ve Kemp, 2010), düzenli bir kişinin hem ailesine hem işine yeterli vakit ayırabildiğini (Jex ve Elacqua, 1999), zaman yönetiminin özel ve resmi kurumlar tarafından temel yönetim becerileri olarak kabul edildiğini (Slaven ve Totterdell, 1993) ve genel anlamda zihinsel başarı gibi eğitim başarısı zaman alıyorsa, bunda zaman yönetimi becerilerinin etkisi olduğunu (Britton ve Tesser, 1991) araştırmacılar ifade etmektedirler. Yapılan tanımlamalar incelendiğinde birey zamanı planlı ve verimli kullanarak kendisine boş zaman yaratabilir. Böylece, sosyal etkinliklere, kişisel gelişimine ve hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik zamana sahip olabilir. Bunları yapabilmeye ise bireyin öncelikli olarak zamanı iyi kullanmasına ve boş zaman yönetme becerisini kazanmasına bağlıdır.

Zaman yönetiminin etkili yapılması beraberinde boş zamana sahip olmayı da getirir. Ayrıca boş zaman yaratabilme becerisine sahip olan bireyin bu zamanı etkili kullanabilmesi de mümkündür. Boş zamanın ifade ettiği anlam incelendiğinde, Foley, Maxwell ve McGillivray'e (1999) göre, boş zaman üç farklı anlama sahiptir. İlk olarak artık zaman kavramı olarak boş zaman ifadesinin kullanımının genellikle işe gidiş-geliş, kişisel temizlik gibi zorunluluklar ile birlikte rutin iş yeri ve ev işlerinin tamamlanmasından sonraki iş dışı saatler anlamına geldiği kabul edilir. Kavramın ikinci kullanımını genel olarak bireyleri ve grupları sosyalleştiren eğlence ve dinlenme etkinlikleridir. Üçüncü olarak boş zaman, bireylerin herhangi bir koşulda serbest hissettikleri ruh hali olarak düşünülebilir. Janicka-Panek'e (2017) göre, boş zaman kişinin fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişiminin boyutunu belirler. Ayrıca bireyin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılama yetisini belirlemeye yönelik katkı sağlar. Bu düşüncelere göre, boş zamanın etkili geçirilebilmesi için yönetilebilmesi gereklidir ve böylece boş zaman yönetimi becerisinin önemi ortaya çıkmaktadır. Boş

zamanın yönetilme becerisi bireylerin stres düzeyine, akademik başarısına ve sosyalleşmesine olumlu veya olumsuz yön verebilir.

Lise öğrencilerinin içerisinde buldukları gelişim dönemleri ve stresli yoğun sınav dönemleri düşünüldüğüne, boş zaman yönetimi becerisine sahip olmalarının önemi ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle, öğrenciler akademik başarı, belirsiz bir gelecek kaygısı ve sisteme girmek için öngörülen zorluklar gibi birçok stres faktörüyle karşı karşıyadır (Shaikh, Kahloon, Kazmi, Khalid, Nawaz vd., 2004). Bu doğrultuda, Al Khatib'e (2014) göre nitelikli zaman yönetimi her birey için gerekli olmasının yanında programları ders ve etkinliklerle dolu olan öğrenciler için ise özellikle gereklidir. Janicka-Panek'e (2017), göre, boş zaman geçirme yöntemleri bir çocuğun psikolojik ve fiziksel gelişiminin yanı sıra kişilik gelişiminde, hobilerinde, yeteneklerinde ve ilgilerinde de belirleyici bir rol oynar. Durik, Vida ve Eccles'e (2006) göre zamanı okul derslerine ayırmaya ek olarak, boş zaman öğrencilerin zihinsel gelişimlerine de olanak sağlar. Özetle, zaman yönetimi becerisine sahip öğrenciler zamanını sosyal, kültürel ve akademik olarak daha verimli kullanabilirler. Bu bağlamda, öğrencilerin etkili bir zaman yönetimi becerisine sahip olması, boş zaman yaratma ve kullanma kabiliyetlerinin gelişmesi için muhtemel etkilerin saptanması önemlidir. Bu araştırmanın amacı,

- (i) Lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi beceri düzeyini saptamak ve
- (ii) Lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi beceri düzeyinin bağımsız değişkenlere (cinsiyet, sınıf düzeyi, derslerde başarılı olma durumu, aile ve arkadaşları ile iletişim düzeyi) göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemektir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma nicel bir araştırma olup lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi beceri düzeyinin tarama modeliyle saptanmasını amaçlamaktadır. Tarama modelleri, soruları soran ve cevapları sıralayarak, bir veya daha fazla insan grubu hakkında tutumları, özellikleri veya önceki deneyimleri hakkında bilgi edinmeyi içerir. Nihai amaç, bir örneklem araştırılarak büyük bir grup hakkında bilgi edinmektir (Leedy ve Ormrod, 2005).

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 güz döneminde Nevşehir ilinde bulunan üç farklı lisede eğitim gören 408 öğrenci oluşturmaktadır. Tablo 1'de çalışma grubunun demografik özellikleri sunulmuştur.

Tablo 1'de lise öğrencilerinin cinsiyet dağılımına bakıldığında toplam 375 öğrencinin 237'si kız 138'i erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeyi dağılımına bakıldığında toplam sayı 353'tür. 9. Sınıf (f = 126; % 35) öğrencilerinin sayısal olarak daha fazla olduğu görülmektedir. En az katılımın ise 12. Sınıf (f = 35; % 9.7) öğrencilerinden olduğu görülmektedir. Öğrencilerin verdiği cevaplara bakıldığında "derslerinde başarılı mısınız?" sorusunu yanıtlayan 377 öğrenci vardır. Çoğunluğu (f = 307,

%81) derslerinde başarılı olduğunu ifade etmektedir. “*Ailen ile iletişim düzeyin nedir?*” sorusunu yanıtlayan öğrenci sayısı ise 327’dir ve öğrencilerin çoğunluğu iletişim düzeyinin çok yüksek ($f=155$; % 47.4) olduğunu ifade etmektedir. “*Arkadaşların ile iletişim düzeyin nedir?*” sorusunu yanıtlayan öğrenci sayısı ise 329’dur ve öğrencilerin çoğunluğu iletişim düzeyinin çok yüksek ($f=191$, % 58.1) olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 1. Araştırmanın Çalışma Grubuna Ait Demografik Özellikler

*Değişkenler		f	%		
Cinsiyet	Kadın	237	63.2		
	Erkek	138	36.8		
Toplam		375			
Sınıf Düzeyi	9.Sınıf	126	35.0		
	10.Sınıf	111	30.8		
	11.Sınıf	81	22.5		
	12.Sınıf	35	9.7		
Toplam		353			
Derslerinde Kendini Başarılı Buluyor musun?	Evet	307	81		
	Hayır	70	18.5		
Toplam		377			
Ailen ve Arkadaşların ile İletişim Düzeyin Nedir?	Aile		Arkadaş		
		f	%	f	%
	Çok düşük	17	5.2	8	2.4
	Düşük	23	7	14	4.3
	Kısmen	40	12.2	27	8.2
	Yüksek	92	28.1	89	27.1
Çok Yüksek	155	47.4	191	58.1	
Toplam		327		329	

*Araştırmada yer alan bağımsız değişkenlere ilişkin her soru öğrenciler tarafından cevaplandırılmadığı ve bağımsız değişkenlere kayıp değer atanmamasından dolayı bağımsız değişkenlere yönelik grupların toplamları değişiklik göstermiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan boş zaman yönetimi ölçeği Wang, Kao, Huan ve Wu (2011) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek Türkçeye Akgül ve Karaküçük (2015) tarafından uyarlanmıştır. Ölçek dört alt boyut ve 15 maddeden oluşmaktadır ve 5’li likert tipindedir. Araştırmada yer alan demografik değişkenler ise lise öğrencisinin cinsiyeti, sınıf düzeyi, derslerde başarılı olup olmama durumu, aile ve arkadaşları ile iletişim düzeyidir. Ölçek formlarının incelenmesi sonucunda gerekli özen gösterilmeden doldurulan 16 form ve uç değerlere sahip sekiz ölçek formu ayıklanmıştır. Böylece 408 ölçek formu analizlerde kullanılmıştır. Bu araştırmada ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin bulgular incelendiğinde yapı geçerliğine ilişkin (KMO) değeri 0.858 ve Bartlett’s sonuçları 2473.899 ($p<0.00$) bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin faktör yapısının toplam varyansın % 59.37’sini açıkladığı görülmüştür. Cronbach alfa katsayı değerinin ise $\alpha =0.78$ olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Boş zaman yönetimi ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçları incelendiğinde bütün maddelerin t değerlerinin 0.05 düzeyinde manidar olduğu görülmüştür. P değeri ise 0.00000 bulunmuştur ve p değeri 0.05 düzeyinde manidardır. Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk’e (2016) göre, DFA’da p değeri beklenen kovaryans matrisi ile gözlenen kovaryans matrisleri arasındaki farkın (X^2 değerinin) manidarlığı hakkında bilgi vermektedir. Doğal

olarak p değerinin manidar olmaması istenilen bir durumdur. Ancak örneklemin büyük olmasından dolayı p değerinin manidar olması normaldir ve bu nedenle iki matris arasındaki uyuma ilişkin aşağıda yer alan uyum indekslerinin incelenmesinde yarar vardır.

Uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde $X^2=458.25$, serbestlik derecesi $sd=84$ ve X^2/sd oranı 5.45 olarak bulunmuştur. Bu değer için altında olması mükemmel uyuma, beşin altında olması ise orta düzeyde uyuma karşılık gelmektedir (Kline, 2005). Bu çerçevede, bu araştırmada X^2/sd oranının zayıf düzeyde uyum iyiliği değeri verdiği söylenebilir. Standardize edilmiş RMR’ın uyum iyiliği indeksinin 0.06 olduğu görülmektedir. RMR ve standardize edilmiş RMR’ın 0.05’in altında olması mükemmel uyuma karşılık gelmektedir (Jöreskog ve Sörbom, 1993). Bu çerçevede, standardize edilmiş RMR’ın zayıf bir uyuma sahip olduğu söylenebilir. NNFI ve CFI uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde NNFI’nin 0.92 ve CFI’nin 0.93 olduğu görülmektedir. NNFI ve CFI indekslerinin 0.95’in üzerinde olması mükemmel uyuma, .90’ın üzerinde olması iyi uyuma karşılık gelmektedir (Sümer, 2000’dan aktaran: Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2016). Bu araştırmada NNFI ve CFI indekslerinin iyi bir uyuma sahip olduğu söylenebilir. GFI değeri 0.87 ve AGFI değeri ise 0.81 olarak bulunmuştur. GFI ve AGFI indekslerinin 0.95’in üzerinde olması mükemmel uyuma, .90’ın üzerinde olması ise iyi uyuma karşılık gelmektedir (Hooper, Caughlan ve Mullen, 2008’dan aktaran: Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2016). Bu araştırmada hem GFI hem de AGFI değerlerinin zayıf bir uyuma sahip olduğu söylenebilir. Son olarak, yol şemasındaki RMSEA değeri incelendiğinde 0.105 düzeyinde bir uyum iyiliği indeksi elde edilmiştir. RMSEA’nın 0.08’den küçük olması iyi uyuma işaret etmektedir (Jöreskog ve Sörbom, 1993).

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma verileri paket programlar ile analiz edilmiştir. Verilerin analiz sürecinde parametrik istatistik tekniklerinin öncül kriteri olan normallik varsayımı Kolmogorov Smirnov testi ve varyansların homojenliği testi olan Levene istatistiği tüm alt gruplarda uygulanmıştır. Bu analizler sonucunda; bağımsız örneklem t-testi, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis H testi ve Tek Yönlü ANOVA ile Scheffé çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizinin yapılmasında da uyum iyiliği indeksi (X^2/sd , SRMR, NNFI, CFI, GFI ve AGFI) düzeylerine bakılmıştır ve yol şemasındaki RMSEA değeri incelenmiştir. Etki büyüklüklerinin hesaplanmasında da Eta kare (η^2) hesaplama formülleri kullanılmıştır. Sonuçlar Cohen (1988) etki büyüklüğü hesaplamasına göre yorumlanmıştır. Ayrıca araştırmada betimsel istatistiklerden faydalanılmış ve araştırmanın anlamlılık düzeyi 0.05 olarak yorumlanmıştır. Bağımlı değişkenin ortalama puanının değerlendirilmesinde ise ölçeklerin kesim noktaları dikkate alınarak yorumlama yapılmıştır. Bu bağlamda, Çok yüksek: 4.20 – 5.00 / Yüksek: 3.40 – 4.19/ Orta: 2.60 – 3.39/ Düşük: 1.80 – 2.59 / Çok düşük: 1.00 – 1.79 şeklinde puanlandırılmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde araştırma verilerinin normallğine ilişkin sonuçlar ve araştırmanın amaçlarına yönelik bulgular yer almaktadır. Tablo 2’de araştırma verilerinin normallğine ilişkin sonuçlar ve araştırmanın bağımlı değişkeni olan lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi becerisi düzeyine ait betimsel istatistikler sunulmuştur.

Tablo 2. Lise Öğrencilerinin Boş Zaman Yönetimi Becerisi Düzeyine İlişkin Betimsel İstatistikler

Bağımlı Değişken	Boş Zaman Yönetimi Becerisi
N	408
\bar{X}	3.30
ss	0.73
Med	3.31
Mod	3.13
K_y	0.215
SE (K_y)	0.24
B_s	0.017
SE (B_s)	0.12

Tablo 2’ye göre 408 lise öğrencisinin boş zaman yönetimi becerisi düzeyi ortalama puanı 5 üzerinden 3.30 bulunmuştur. Bu sonuca göre lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi becerisi orta düzeydedir. Ayrıca bağımlı değişkenin mod, medyan ve ortalama değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu durum dağılımın homojen olduğuna işaret edebilir ancak bunun tam yorumlanabilmesi için basıklık ve çarpıklık puanlarının z değerlerine dönüştürülerek yorumlama yapılması gerekmektedir (Kilmen, 2015). Eşitlik (1)’de çarpıklık ve Eşitlik (2)’de basıklık değerine ilişkin z değerleri hesaplaması ve bu sonucun yorumlaması yapılmıştır.

$$Z_{\text{Çarpıklık}} = \frac{\text{Çarpıklık değeri}}{\text{Çarpıklık standart hatası}} = \frac{.017}{.12} = .14 \quad (1)$$

$$Z_{\text{Basıklık}} = \frac{\text{Basıklık değeri}}{\text{Basıklık standart hatası}} = \frac{.215}{.24} = .89 \quad (2)$$

Basıklık ve çarpıklık puanlarının z değerleri incelendiğinde basıklık z puanının (.89) ve çarpıklık z puanının (.14) homojen dağılım gösterdiği görülmektedir ancak test türünün seçilmesi için bu sonuçlar da yeterli değildir ($z < 1.96$). Bu doğrultuda, analiz türlerinin seçilmesi için bağımlı değişkenin bağımsız değişkenlerin tüm alt gruplarında da homojen dağılım göstermesi gerekmektedir (Kilmen, 2015). Bundan dolayı Tablo 3’te uygun analiz türleri verilerin dağılımına göre seçilmiştir.

Tablo 3. Araştırma Verilerinin Normallğine İlişkin Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler		df	p	Test Türü
Cinsiyet	Kadın	237	.200	Mann Whitney
	Erkek	138	.001	U testi
Sınıf Düzeyi	9.Sınıf	126	.200	Kruskal Wallis H testi
	10.Sınıf	111	.028	
	11.Sınıf	81	.200	
	12.Sınıf	35	.200	
Derslerinde Başarılı mısın?	Evet	307	.065	Bağımsız Örnekler t-testi
	Hayır	70	.200	
Ailen ile iletişim düzeyin nedir?	Çok Düşük	17	.200	Tek Yönlü ANOVA
	Düşük	23	.200	
	Kısmen	40	.200	
	Yüksek	92	.200	
Arkadaşların ile iletişim düzeyin nedir?	Çok Yüksek	155	.200	Kruskal Wallis H testi
	Çok Düşük	8	.200	
	Düşük	14	.200	
	Kısmen	27	.012	
	Yüksek	89	.200	
	Çok Yüksek	191	.200	

Bağımlı değişkenin bağımsız değişkenin tüm alt gruplarındaki dağılımına Tablo 3’de yer verilmiştir. Alt gruplarda ortaya çıkan dağılıma göre veri analiz türü seçilmiştir (Kilmen, 2015). Tablo 4’te lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi beceri düzeyinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi için yapılan Mann Whitney U testi sunulmuştur.

Tablo 4. Lise Öğrencilerinin Boş Zaman Yönetimi Beceri Düzeyinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi için Yapılan Mann Whitney U Testinin Sonuçları

Bağımsız Değişken	Cinsiyet	
	Kadın	Erkek
N	237	138
\bar{X} sıra	193.95	177.79
\sum sıra	45965.5	24534.5
z		-1.39
r		0.07
U		14943.5
p		0.164

Tablo 4’e göre lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi becerisi cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Aşağıda Tablo 5’de lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi beceri düzeyinin sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlılığını inceleyen Kruskal Wallis H testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 5. Lise Öğrencilerinin Boş Zaman Yönetimi Beceri Düzeyinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre İncelenmesi İçin Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Bağımsız Değişken	Gruplar	N	\bar{X} sıra	Sd.	X^2	p
Sınıf Düzeyi	9. Sınıf	126	183.50	3	.909	.591
	10. Sınıf	111	179.93			
	11. Sınıf	81	164.20			
	12. Sınıf	35	173.93			

Tablo 5’e göre lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi becerisi sınıf düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > 0.05$). Tablo 6’da lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi beceri düzeyinin

derslerinde başarılı olma değişkenine göre incelenmesi için yapılan bağımsız örneklem t-testi sunulmuştur.

Tablo 6. Lise Öğrencilerinin Boş Zaman Yönetimi Beceri Düzeyinin Derslerinde Başarılı Olma Değişkenine Göre İncelenmesi İçin Yapılan Bağımsız Örneklem İçin T-Testinin Sonuçları

Bağımsız Değişken	N	\bar{X}	ss	Sd	t	p
Derslerinde Başarılı mısın?	Evet	307	3.36	.738	375	2.453 .015
	Hayır	70	3.12	.701		

Tablo 6'ya göre lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi beceri düzeyi ortalama puanına göre 'Derslerinde kendini başarılı buluyor musun?' sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde 'evet' ile 'hayır' cevapları arasında

istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p < .05$). Bu farklılığa göre 'evet' cevabı veren grubun ortalama puanı 'hayır' diyen gruba göre daha yüksektir. Başka bir ifade ile derslerinde başarılı olan öğrencilerin boş zaman yönetimi becerisi düzeyinin de yüksek olduğu bulunmuştur. Anlamlı çıkan bu sonucun yorumlanabilmesi için etki büyüklüklerinin hesaplanması daha doğru olabilir. Buna göre, etki büyüklüğü 0.15 olarak bulunmuştur. Bu sonuç Cohen'e (1988) göre, hesaplanan etki büyüklüğünün düşük düzeyde olduğu söylenebilir. Başka bir ifade ile lise öğrencilerinin derslerinde başarılı olma değişkeni, boş zaman yönetimi becerisi üzerinde düşük düzeyde etkiye sahiptir. Tablo 7'de lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi beceri düzeyinin aile ile iletişim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılaşmış farklılaşmadığı sunulmuştur.

Tablo 7. Lise Öğrencilerinin Boş Zaman Yönetimi Beceri Düzeyinin Aile İle İletişim Düzeyi Değişkenine Göre İncelenmesi İçin Yapılan Tek Yönlü ANOVA ve Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

Bağımsız Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Ailen ile iletişim düzeyi nedir?	Genel	189.347	326			
	Gruplarası	19.562	4	4.890	9.275	.000
	Grupları içi	169.785	322	.527		
Boş Zaman Yönetimi Beceri Düzeyi	Aile ile iletişim	Çok Düşük	Düşük	Kısmen	Yüksek	Çok Yüksek
	$\bar{X} = 2.85$	Çok Düşük	-	-	*	*
	$\bar{X} = 3.25$	Düşük	-	-	-	-
	$\bar{X} = 2.95$	Kısmen	-	-	-	*
	$\bar{X} = 3.31$	Yüksek	*	-	-	-
$\bar{X} = 3.52$	Çok Yüksek	*	-	*	-	

Tablo 7'ye göre boş zaman yönetimi beceri düzeyine göre 'aile ile iletişim düzeyi nedir?' sorusuna verilen cevaplar anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p < .05$). Bu anlamlı farklılığın hangi ikili gruplar arasında olduğunu ortaya çıkarmak için yapılan Scheffe çoklu karşılaştırma testine göre çok düşük/ yüksek ve çok yüksek, kısmen/çok yüksek, yüksek/çok düşük, çok yüksek/çok düşük ve kısmen ikili grupları arasında ortalama puanı yüksek olan grup lehine anlamlı farklılık vardır. Başka bir ifadeyle ailesi ile iletişim düzeyi yüksek olan öğrencilerin boş zaman yönetimi becerisinin de yüksek olduğu görülmektedir. Etki büyüklüğü ise 0.010 olarak bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin aile ile iletişim düzeyi boş zaman yönetimi becerisi üzerinde düşük etkiye sahiptir. Aşağıda Tablo 8'de lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi beceri düzeyinin arkadaş ile iletişim düzeyi değişkenine göre anlamlılığını gösteren Kruskal Wallis H testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 8. Lise Öğrencilerinin Boş Zaman Yönetimi Beceri Düzeyinin Arkadaş İle İletişim Düzeyi Değişkenine Göre İncelenmesi İçin Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Bağımsız Değişken	Gruplar	N	\bar{X} sıra	Sd.	X^2	p
Arkadaşların ile iletişim düzeyi nedir?	Çok düşük	8	80.13			
	Düşük	14	152.57			
	Kısmen	27	144.02	4	8.761	.067
	Yüksek	89	171.67			
	Çok Yüksek	191	169.32			

Tablo 8'de göre lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi beceri düzeyi arkadaş ile iletişim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > .05$).

4. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada, lise öğrencilerinin orta düzeyde boş zaman yönetim becerisi sergilediği bulunmuştur. Bu sonuç lise öğrencilerinin, zaman yönetimi becerisine kısmen sahip olduğu anlamına gelebilir. Boş zamanlarına yönelik yeterli düzeyde açık amaçlarının olmadığı, plan yapma becerisine yeterli düzeyde sahip olmadığı ve önceliklerini belirlemede tam olarak etkin olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Öğrencilerin boş zaman yönetimi becerisi düzeyi bu araştırmada cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Başka bir ifade ile bu durum boş zaman yönetimi becerisinde kadın ve erkekler arasında bir farkın olmadığı anlamına gelmektedir ancak alanyazında anlamlı farklılığa sahip çalışmalar vardır (Covic, Adamson, Lincoln ve Kench, 2003; Macan, Shahani, Dipboye ve Phillips, 1990; Misra ve McKean, 2000; Trueman ve Hartley, 1996). Bu çalışmalara göre, erkeklerin boş zamanı yönetebilme becerisi kadınlara göre daha yüksektir (Beville, Umstatt Meyer, Usdan, Turner, Jackson ve Lian, 2014). Covic, Adamson, Lincoln ve Kench'in (2003), araştırmasına göre kadınlar erkeklerle göre yalnızca liste yapmak ya da günlük plan yapmak gibi mekanik zaman yönetimi becerisi boyutunda başarılı olmuşlardır. Macan, Shahani, Dipboye ve Phillips (1990), kadınların mekanik zaman yönetimi becerisi davranışlarını daha etkili gösterdikleri erkeklerin ise zaman yönetimi becerisinde kendilerini daha sorumlu hissettikleri sonuçlarına ulaşarak cinsiyet ile zaman yönetimi becerisi arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmışlardır. Bu sonuçların aksine Misra ve McKean'in (2000) bulgularına göre de, kadınlar zaman yönetimi becerisi davranışlarının tüm boyutlarında (zaman kontrolü, amaçları belirleme ve öncelikli olanları sıralama, işe ve görev yerine

yönelik plan yapma ve organize yaklaşımlara sahip olma) daha yüksektir. Bu sonuca paralel olarak, Trueman ve Hartley'e (1996) göre, kadın öğrenciler erkek öğrencilere göre zaman yönetimi becerisinde daha başarılıdır. Bu farklı sonuçların ortaya çıkmasında çalışılan yaş, grup ve kültürel farklılıkların sonuçlar üzerinde etkileri olabilir. Bir başka bulgu olan sınıf düzeyi değişkenine göre ise, lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi becerisi düzeyi ile sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bu araştırmada bulunamamıştır. Lise öğrencilerinde zaman yönetimi beceri düzeyi sınıf düzeyine göre değişmemektedir.

Lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi becerisi derslerinde kendisini başarılı veya başarısız görme durumuna göre anlamlı bir farklılığa sahiptir. Buna göre kendisini başarılı olarak gören grubun boş zaman yönetimi becerisi kendisini başarılı olarak görmeyen gruba göre daha yüksektir. Bu sonuca göre derslerinde başarılı olan öğrencilerin boş zamanlarını daha etkili kullandıkları düşünülebilir. Derse karşı sorumluluk ve ilgi beraberinde boş zamanını verimli kullanabilen bireylerin de yetişmesine olanak sağlayabileceği düşünülebilir. Bu doğrultuda derslerinde başarılı olan grubun daha planlı, programlı bir çalışma alışkanlığı olduğu ve bundan dolayı boş zamanlarını da daha etkili geçirdikleri düşünülebilir. Zaman yönetimi becerisi ve akademik başarı arasındaki ilişkilere yönelik çalışmalar incelendiğinde; Mei'e (2016) göre, zaman yönetimi becerisi üniversite öğrencilerinin akademik alanda başarılı olabilmeleri için son derece önemlidir. Ayrıca öğrencilerin akademik başarılarının artırılması için zaman yönetiminin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Hamzah, Lucky ve Joarder, 2014). Zaman yönetimi becerilerine sahip öğrenciler plan yapabilir, ödev ve etkinliklere öncelik verir. Bunun sonucunda da öğrenciler daha planlı olur, işleri ertelemekten kaçınır ve akademik başarıya önem verir (Cyril, 2014). Bu sonuçlar, düzenli, planlı ve sorumluluk sahibi olan öğrencilerin daha etkili bir zaman yönetimi becerisi sergilemesi şekilden ifade edilebilir.

Öğrencilerin boş zaman yönetimi becerisi arkadaşları ile iletişim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemesine rağmen aile ile iletişim düzeyine göre anlamlı bir farklılığa sahiptir. Bu farklılığa göre ailesi ile iletişim becerisi yüksek olan öğrencilerin boş zaman yönetimi becerisinin de yüksek olduğu görülmektedir. Aile ile iletişim düzeyinin yüksek olmasının nedeni, ilgili anne baba modeli olarak açıklanabilir. Boş zaman etkinliklerinin neler olduğu alanyazında incelendiğinde, öğrencilerin boş zaman etkinliği olarak aileleri ile yaptıkları; yabancı bir dil öğrenme, spor yapma, kitap okuma, televizyon izleme, bilgisayarda oyun oynama ve birlikte vakit geçirme etkinlikleri olarak sıralanmaktadır (Janicka-Panek, 2017). Özetle, ailelerin rutin yaptıkları işler öğrencilerin boş zaman yönetim becerileri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Sonuç olarak lise öğrencileri orta düzeyde boş zaman yönetim becerisine sahiptir. Bu durum öğrencilerin başta akademik ve sosyal yaşantılarında olmak üzere boş zamanı yeterince etkili yönetemedikleri anlamına gelmektedir. Ayrıca bu yaşam tarzı önceliklerini sıralayamayan, yapacağı işleri zamanında tamamlayamayan, stres düzeyi yüksek başarı düzeyi düşük bireylerin yetişmesine de neden olabilir. Derslerinde başarılı olan ve ailesi ile iletişim düzeyi yüksek

olan öğrencilerin etkili boş zaman yönetimi becerisine sahip oldukları da bulunmuştur. Böylece, aileden alınan tutum ve davranışların birey üzerinde önemli etkiye sahip olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Özetle, yirmi birinci yüzyılın şartlarına ayak uydurabilen, boş zamanını etkili ve verimli kullanabilen, sosyal ve akademik hayatta başarılı insan modelinin yetiştirilmesinde okul ve aile işbirliğinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın bulguları kapsamında öneriler;

- (i) Lise öğrencilerinin boş zaman yönetimi becerisinin geliştirilmesi için belirli dönemlerle boş zaman yönetimi becerisi eğitimleri ders kapsamında verilebilir. Böylece lise öğrencileri hem yoğun sınav dönemlerini hem de sosyal aktivitelerini dengeleyebilecek beceriye sahip olabilirler.
- (ii) Zaman yönetimi becerisi bilincinin geliştirilmesi ve davranış haline getirilebilmesi için bu konuda uzman kişiler okullara davet edilebilir.
- (iii) Okul yönetimi ve aile iletişimi geliştirilerek öğrencilerin okul dışı etkinlikleri izleme altına alınabilir. Bu durum öğrencileri uygunsuz çevre ortamlarından uzaklaştırır ve onların kötü alışkanlıklar edinmesinde önleyici olabilir.

Kaynakça

- Akgül, B. M., & Karaküçük, S. (2015). Boş zaman yönetimi ölçeği: Geçerlik- güvenilirlik çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 12(2), 1867-1880. <http://dx.doi.org/10.14687/ijhs.v12i2.3445>
- Al Khatib, A. S. (2014). Time management and its relation to students' stress, gender and academic achievement among sample of students at Al Ain University of science and technology, UAE. *International Journal of Business and Social Research*, 4(5), 47-58.
- Beville, J. M., Umstatt Meyer, M. R., Usdan, S. L., Turner, L. W., Jackson, J. C., & Lian, B. E. (2014). Gender differences in college leisure time physical activity: application of the theory of planned behavior and integrated behavioral model. *Journal of American College Health*, 62(3), 173-184.
- Britton, B. K., & Tesser, A. (1991). Effects of time-management practices on college grades. *Journal of educational psychology*, 83(3), 405-410.
- Burt, C. D., & Kemp, S. (1994). Construction of activity duration and time management potential. *Applied Cognitive Psychology*, 8(2), 155-168.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Covic, T., Adamson, B., Lincoln, M., & Kench, P. (2003). Health science students' time organization and management skills: A cross-disciplinary investigation. *Medical Teacher*, 25(1), 47-53. <http://dx.doi.org/10.1080/0142159021000061422>
- Cyril, A. V. (2014). Time management and academic achievement of higher secondary students. *I-Manager's*

- Journal on School Educational Technology*, 10(3), 38-43.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., ve Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve Lisrel uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Durik, A. M., Vida, M., & Eccles, J. S. (2006). Task values and ability beliefs as predictors of high school literacy choices: A developmental analysis. *Journal of Educational Psychology*, 98(2), 382-393. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-0663.98.2.382>
- Festjens, A., & Janiszewski, C. (2015). The value of time. *Journal of consumer Research*, 42(2), 178-195. <http://dx.doi.org/10.1093/jcr/ucv021>
- Foley, M., Maxwell, G., & McGillivray, D. (1999). Women at leisure and in work-unequal opportunities? *Equal Opportunities International*, 18(1), 8-18. <http://dx.doi.org/10.1108/02610159910785637>
- Hall, B. L., & Hursch, D. E. (1982). An evaluation of the effects of a time management training program on work efficiency. *Journal of Organizational Behavior Management*, 3(4), 73-96. http://dx.doi.org/10.1300/J075v03n04_08
- Hamzah, A. R., Lucky, E. O. I., & Joarder, M. H. R. (2014). Time management, external motivation, and students' academic performance: Evidence from a Malaysian Public University. *Asian Social Science*, 10(13), 55.
- Janicka-Panek, T. (2017). Selected international definitions about young students' leisure time: theoretical and practical background in Poland. *Comparative Professional Pedagogy*, 7(1), 43-50. <http://dx.doi.org/10.1515/rpp-2017-0006>
- Jex, S. M., & Elacqua, T. C. (1999). Time management as a moderator of relations between stressors and employee strain. *Work & Stress*, 13(2), 182-191. <http://dx.doi.org/10.1080/026783799296138>
- Jöreskog, K. G., ve Sörbom, D. (1993). *Lisrel 8: Structural equation modeling with the simplis command language*. Lincolnwood: Scientific Software International, Inc.
- Kilmen, S. (2015). *Eğitim araştırmacıları için SPSS uygulamalı istatistik*. Ankara: Edge Akademi.
- King, A. C., Winett, R. A., & Lovett, S. B. (1986). Enhancing coping behaviors in at-risk populations: The effects of time-management instruction and social support in women from dual-earner families. *Behavior Therapy*, 17(1), 57-66.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. NY: Guilford Publications, Inc
- Leedy, P. D., & Ormrod, J. E. (2005). *Practical research*. Pearson Custom.
- Macan, T. H. (1994). Time management: Test of a process model. *Journal of applied psychology*, 79(3), 381-391.
- Macan, T. H., Shahani, C., Dipboye, R. L., & Phillips, A. P. (1990). College students' time management: Correlations with academic performance and stress. *Journal of educational psychology*, 82(4), 760-768. <http://dx.doi.org/10.1037//0022-0663.82.4.760>
- Mei, J. (2016). Learning management system calendar reminders and effects on time management and academic performance. *International Research and Review*, 6(1), 29-45.
- Misra, R., & McKean, M. (2000). College students' academic stress and its relation to their anxiety, time management, and leisure satisfaction. *American Journal of Health Studies*, 16(1), 41-51.
- Orpen, C. (1994). The effect of time-management training on employee attitudes and behavior: A field experiment. *The Journal of Psychology*, 128(4), 393-396. <http://dx.doi.org/10.1080/00223980.1994.9712743>
- Shaikh, B. T., Kahloon, A., Kazmi, M., Khalid, H., Nawaz, K., Khan, N., & Khan, S. (2004). Students, stress and coping strategies: a case of Pakistani medical school. *Education For Health*, 17, 346-353. <http://dx.doi.org/10.1080/13576280400002585>
- Slaven, G., & Totterdell, P. (1993). Time management training: does it transfer to the workplace?. *Journal of Managerial Psychology*, 8(1), 20-28. <http://dx.doi.org/10.1108/02683941011056978>
- Trueman, M., & Hartley, J. (1996). A comparison between the time-management skills and academic performance of mature and traditional-entry university students. *Higher Education*, 32(2), 199-215.
- Wang, W. C., Kao, C. H., Huan, T. C., & Wu, C. C. (2011). Free time management contributes to better quality of life: A study of undergraduate students in Taiwan. *Journal of Happiness Studies*, 12(4), 561-573.
- Yavaş, Ü., Öztürk, G., Açikel, C. H., & Özer, M. (2012). Tıp fakültesi öğrencilerinin zaman yönetimi becerilerinin değerlendirilmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 11(1), 5-10. <http://dx.doi.org/10.5455/pmb.20111018015101>